

SUMMARY

Oleh L. Levin., Oleh A. Poplavskiy. Donbass: pages of the past in the context of today's events. The historical parallels between today's events in the Donbass and the pages of its past of hundred years ago, when this region was in the center of a fierce struggle between different political forces, social strata, and hostile groups are analyzed in this article.

The main attention is focused on the investigation of attempts to create an anti-Ukrainian identity in the Donbass based on the use of prepared facts of events related to the history of the creation and short-term existence of the Donetsk-Kryvyi Rih Soviet Republic. It was determined that during almost the entire period of Ukraine's independence in the Donbas, with the active participation of the Kremlin, Soviet and imperial interpretations of history were spread, ideas of a special regional identity were formed, and the ideological basis of anti-Ukrainian insinuations was created.

At the same time, history was used as a kind of propaganda, and manipulation of the past. It was one of the main strategies of anti-Ukrainian forces in the Donbass. Stereotypes were instilled that this region is the territory of the formation of "novoros", "the people of Donbass", who have their own mentality and even traditions of statehood, unrelated to the history of Ukraine.

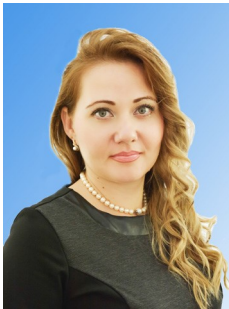
All this became the ideological basis of the bloody events associated with the attempt to create in 2014 the so-called "people's republics" in the territory of Donbass. Pseudo-referendums were held in this region, pseudo-independent republics headed by puppet governments, fully controlled by the Kremlin, were proclaimed like a hundred years ago, in order to restore imperial domination in Ukraine, according to the experience of the Bolsheviks.

On the example of historical parallels of personal destinies of people who are forced one way or another to lead regional separatist movements or become puppets in the hands of external puppeteers by the revolutionary events of both a hundred years ago and today. It is reminded of the inadmissibility of ignoring the laws of historical development.

Keywords: Donbass, Donetsk-Kryvyi Rih Soviet Republic, region, revolution, separatism, history lessons.

УДК 347.958

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-4-95-100

Олександра

НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ©

кандидат юридичних наук, доцент

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СТАТУТ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА 1864 РОКУ: ІСТОРИЯ ПРИЙНЯТТЯ, ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКІ ГУБЕРНІЇ

Розглянуто основні чинники, які стали причиною здійснення владою кроків на шляху до фундаментальних змін у цивільному процесуальному законодавстві Російської імперії. Цивільне судочинство завдяки реформі 1864 року відокремлювалось від кримінального. Також висвітлюється структура Статуту цивільного судочинства (загальні положення, чотири книги, які налічували 1460 статей). Проаналізовано розбіжності в питанні впровадження Статуту (одночасне або поетапне введення в дію). Розкривається питання розповсюдження сили закону на території українських губерній (1868 року в Харкові вперше на українських землях Статут набув чинності, а згодом на Півдні та Правобережній Україні).

Ключові слова: Статут цивільного судочинства 1864 року, цивільний процес, законодавство, Правобережна Україна, Лівобережна Україна, Російська імперія, судочинство.

Постановка проблеми. Незважаючи на те що сучасна українська державність виникла відносно нещодавно, наша національна правова система має значний історичний досвід. Предтечею, фундаментом сучасного цивільного процесуального законодавства багато вчених вважають саме Статут цивільного судочинства від 20 листопада 1864 року. Незважаючи на той факт, що він розроблявся та приймався в Російській імперії, цей документ мав визначний вплив на українських землях, які входили до складу імперії. Відтак, для сучасної української правової думки питання висвітлення історії прийняття, значення даного Статуту постає актуальним.

© Нестерцова-Собакарь О. В., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0712-4076>

aaosbakar77@ukr.net

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. До наукового доробку з проблематики дослідження історії розроблення, прийняття та поширення Статуту цивільного судочинства 1864 року на українських землях у складі Російської імперії зробили внесок такі вітчизняні та закордонні вчені, науковці та дослідники: Е. Борисова, О. Гетманцев, А. Лапо, В. Комаров, Д. Курило, Н. Самсонов, І. Скуратович, М. Станішевська, Д. Слинько та інші.

Метою статті є аналіз причин прийняття, етапів розроблення проєкту Статуту, основних демократичних і прогресивних положень, які містились у Статуті, а також процес упровадження акта на українських землях.

Виклад основного матеріалу. У Російській імперії, вже починаючи з першої половини XIX ст. усе яскравіше у багатьох сферах життя суспільства та держави стали проявлятися кризові явища як наслідок недосконалості та відсталості державної системи. У тому числі незадовільна ситуація відбувалась у судочинстві, оскільки цивільна процесуальна база була застаріла й не відповідала потребам часу. Відповіддю на об'єктивні виклики стали фундаментальні реформи, що були проведені в 1860-х – 1870-х роках під час правління Олександра II. Одним із векторів реформування стала судова реформа. 1864 року набрав чинності цілий ряд важливих і прогресивних нормативно-правових актів, які регулювали питання судоустрою, судочинства, цивільного та кримінального права, цивільного та кримінального процесу. Одним із таких актів був Статут цивільного судочинства (Устав гражданского судопроизводства).

Багато вчених із появою Статуту пов'язують початок не лише російського, але й українського сучасного цивільного процесу. О. Лапо зазначає, що саме з реформи Олександра II в 1864 році починається відлік сучасної російської системи цивільного судочинства і що саме завдяки новим правовим актам в імперії виникла кардинально нова судова система [4]. Д. Малешин вказує, що близько 150 років тому російська імперська правова система зазнала фундаментальних змін: сформувалась абсолютно нова судова система завдяки появі мирових судів, суду присяжних; прийняті нові процесуальні правила, а сам Статут цивільного судочинства, як зазначає науковець, вважається одним із кращих на той час кодексів у Європі. Завдяки йому посилилась роль усного правосуддя, впроваджена змагальність тощо. Дослідник також схиляється до думки, що саме з 1860-х років бере початок цивільний процес, який функціонує зараз у федерації. Там він діяв навіть після революції 1917 року і став основою багатьох нормативно-правових актів, прийнятих вже за радянської доби більшовицькою владою [11, с. 7–8].

Українські вчені, наприклад, В. Комаров, зазначають, що судова реформа 1864 року пов'язана із виникненням вже сучасного цивільного процесуального права України. Слід зауважити, що Статут цивільного судочинства увібрав у себе найкращі традиції європейського цивільного процесу. За основу використовувався Цивільний процесуальний кодекс Франції від 1806 року [2, с. 13]. Хоча й було використано французьке процесуальне цивільне законодавство, укладачі Статуту не пішли шляхом звичайного механічного копіювання французьких норм. Вони також використовували передовий досвід австрійського та пруського цивільного процесуального законодавства, здійснювали їх критичний аналіз та намагались упровадити їх із врахуванням специфіки Російської імперії, що, необхідно зауважити, їм вдалося. Наприклад, до Статуту не були включені положення французького кодексу, які вважались його суттєвими недоліками (не враховувались норми про таємний допит свідків). Разом із тим, розробники враховували й місцеву специфіку регіонів величезної імперії [6, с. 142].

Дослідники ще за часів Російської імперії зробили досить неочікуване зауваження щодо приводу до початку самої ідеї реформування судочинства в імперії, необхідності кардинальної зміни наявного цивільного процесуального законодавства в тому числі. Ця історія розпочалася ще в 1848 році із резолюції Миколи I від 16 листопада щодо справи про маєтність та борги колезького регістратора Івана Баташова, де містились наступні слова: «Изложение, причин медленности непомерной, с которою производится сие, столь известное дело, ясно выставляет все неудобства и недостатки нашего судопроизводства» (Викладення причин непомірної повільності, з якою відбувається ця, настільки відома справа, ясно вказує на незручності та недоліки нашого судочинства») [10, с. I]. Ці слова Миколи I називали «коліськовою судовою реформи», яка остаточно відбулась вже при Олександрі I.

Цій думці імператора слугувала тривала передісторія. У 1840-х роках в одному із повітових судів Рязанської губернії розглядалась справа згаданого Івана Баташова. На цю справу звернув увагу Микола I, який розпорядився міністерству юстиції щомісячно

доповідати про хід справи. Доповіді, які надходили регулярно, не відрізнялись оригінальністю, були схожими одна на одну через відсутність будь-якої динаміки. Усі відмовки, які позбавляли хід справи просування вперед, мали законні на те підстави. Імператор з терпінням ретельно вичитував усі, однак у певний момент саме й зауважив на незадовільному стані справ із судочинством в Російській імперії. Відповідно до розпоряджень Миколи I міністерство юстиції на чолі з міністром графом В. Паніним почало аналіз процесу в судових установах для з'ясування недоліків і шляхів їх вирішення. Граф вважав, що недоліки можна побороти завдяки лише адміністративним рішенням. Однак вони виявились неефективними [1, с. 29].

1843 року керівник Другого відділення імператорської Канцелярії Д. Блудов підготував ряд кардинальних змін до законодавства цивільного процесу. Проект, саме через його радикальність, викликав супротив міністра юстиції. Унаслідок постійної конфронтації робота з реформування суду була заморожена. Однак, після чергової доповіді про хід справи І. Баташова Микола I написав 16 листопада 1848 року відому резолюцію, де разом із тим розпорядився приступити до активної розробки нового проекту статуту цивільного судочинства. У 1850-1852 роках були створені, за ініціативою Д. Блудова, особливі комітети, які розробляли проекти статутів кримінального та цивільного судочинства. За сферу цивільного процесу відповідав С. Зарудний. Однак реформувати судочинство Микола I не встиг [1, с. 30].

Після сходження на престол Олександра II імператор одразу продемонстрував серйозні наміри реформувати систему судочинства. Внаслідок цього, справа розробки проектів законів особливими комітетами значно прискорилась. Водночас, якщо із самого початку робота комісії обмежувалась лише складенням проекту деяких покращень у чинному законодавстві цивільного процесу, з часом об'єкт змін значно розширився й вже стосувався усієї системи судоустрою [5, с. 81]. Восени 1861 року, повернувшись із Криму, Олександр II звелів довідатись, у якому стані перебуває проект реформи. Державний Секретар В. Бутков повідомив, що розгляд проектів графа Д. Блудова в Державній Раді мав вагомні перешкоди внаслідок неузгодженості проектів між собою. Імператор, натомість, звелів прикомандирувати до Канцелярії найкращих юристів, які повинні були виокремити найголовніші положення із проектів Д. Блудова, на яких буде побудована майбутня система судочинства [5, с. 84].

Напрацьовані Державною Канцелярією (на чолі із В. Бутковим та його співробітником С. Зарудним, а також видатними тогочасними юристами К. Победоносцевим, Д. Ровінським та ін.) так звані «Основні начала» з квітня до липня 1862 року підлягали ретельному обговоренню в Об'єднаних Департаментах Державної Ради. У Загальному Зібранні Державної Ради «Начала» та їх основні положення були прийняті одностайно [5, с. 85]. 29 вересня 1862 року «Основні начала» були погоджені імператором та опубліковані в «Зібранні законів та розпоряджень уряду» для обговорення. З цього часу до комісії надійшло 448 зауважень з усіх частин імперії. Для подальших робіт над проектом і зауваженнями створювалась особлива комісія, яку поділили на три відділи: судоустрою, кримінального судочинства, цивільного судочинства. Підготовлені ними проекти й були узгоджені та опубліковані 20 листопада 1864 року.

Під час підготовки проектів відповідальними особами було досягнуто ряду висновків з приводу стану судочинства й окреслено головні наявні недоліки, які були викладені Державною Канцелярією загалом у 25 пунктах, а саме: різний порядок судочинства (загальне, чотири головних, шістьнадцять особливих); зрощування поліцейської та судової влади; невизначеність законів про підсудність; наявність особливих станових інстанцій; обов'язок разового виклику до суду трьома шляхами (повістка, оголошення в суді та через публікацію у відомствах); значна тривалість і різноманітність строків щодо явки до суду й на подання зауважень, апеляцій; відсутність правил про участь сторонньої особи у тяжбі, яка здійснюється між іншими особами; існування слідчого процесу, який хибно використовувати до цивільних справ; майже відсутність норм, які б регулювали порядок скороченого розгляду для простих і малозначних справ; занадто суворий формалізм по відношенню до зовнішньої форми позовних заяв у поєднанні із повною відсутністю правил про внутрішній зміст останніх; дозвіл на необмежену кількість паперових документів, які надаються сторонами здебільшого виключно з метою уповільнення процесу; неточність норм про судові стягнення (витрати) й значна їх різноманітність, що породжує різні суперечності; повна відсутність норм, які регулювали б порядок заочних рішень у разі відсутності відповідача; невизначеність порядку подання приватних скарг та клопотань; вимога канцелярської таємниці у цивільних справах; неточність або недостатність актів і правил про докази й право суду призначати присягу як судовий доказ; незручність порядку прокурорського нагляду й повна неможливість для прокурорів виконувати свої обов'язки

щодо судової інстанції; невирішеність порядку ухвалення питань при рішенні справ і обов'язковість зазначення підстав у рішеннях судових інстанцій; стягнення штрафів за неправильно заповнені позови й за подання апеляційної скарги, яка визнана такою, що оформлена неправильно; значна кількість судових інстанцій, які в силу свого існування значно уповільнювали хід справи; перехід справ від департаменту Сенату (Сенат є вищою судовою інстанцією), у разі розбіжностей – до загального зібрання Сенату й Державної Ради, через що відбувається поєднання влади судової та законодавчої; неврегульованість питання порядку покладення відповідальності за неправомірні дії суддів та прокурорів; виконання рішень поліцією, а не судом, наявність для виконання ряду інстанцій; недостатність правил щодо прав та обов'язків повірених [10, с. VIII–XI].

Розробниками було визначено також декілька фундаментальних положень й нововведень, які впроваджувались у новому нормативно-правовому акті:

- на зміну слідчого вводився змагальний процес;
- відокремлення судових повноважень від адміністративних та виконавчих;
- введення гласності й скасування канцелярської таємниці;
- встановлення двох судових інстанцій і касаційного суду;
- запровадження скороченого, спрощеного усного судочинства;
- впровадження при судах постійних присяжних повірених;
- касаційний розгляд передбачався в разі остаточних судових рішень у випадках явного порушення чи неправильного тлумачення закону [10, с. XII].

Слід зауважити, що норми Статуту повністю змінили цивільний процес. Загалом реформою було змінено судоустрій. Уперше вводився принцип незалежності судів (внаслідок виборності мирових судів, незмінності судів). У судах відмінявся становий принцип, запроваджувалась єдина підсудність для всіх станів імперського феодального суспільства в цивільних і кримінальних справах. Д. Слинько зазначає, що: «Статут цивільного судочинства 1864 р. відзначався чіткою регламентацією стосовно процесуальних дій суду, позивача, відповідача, їх представників. Це зумовлювалось наявністю у сторін під час розгляду цивільних позовів рівних процесуальних прав. Так, свідки з обох сторін допитувалися в їх присутності. Також позивач та відповідач мали право ставити свідкам запитання. Але суд не мав права виходити за межі заявлених позовних вимог. Розвиток теорії і практики цивільного процесу здійснювався на основі доктрини стадійності судового процесу» [8, с. 39].

Окрім того, реформа й нові нормативно-правові акти остаточно встановлювали відокремлення цивільного та кримінального процесів. У цілому, нове цивільне процесуальне законодавство базувалося на демократичних принципах правосуддя (диспозитивності, змагальності, гласності, безпосереднього характеру тощо). М. Курило зауважує, що відтепер система формального доказування замінялась на вільну оцінку доказів, тобто рішення судді приймали за власним переконанням. Цивільне процесуальне право стало поділятися на позовне, наказне, окреме (охоронне) провадження. Розгляд починався на підставі позовної заяви. Докази могли бути письмові та речові, а також покази свідків. Судовий процес отримав чітку нормативну регламентацію усіх процесуальних дій суду та інших учасників процесу (відповідач, позивач та ін.). Сторони отримали відтепер рівні процесуальні права. Свідки стали допитуватися у присутності відповідача (якщо це були свідки позивача) та доповідача (у разі допиту свідків відповідача) [3, с. 562–563].

Статут цивільного судочинства складався із загальних положень, чотирьох книг (1460 статей). Перша книга присвячувалась порядку процесу в мирових судах (загалом XIV розділів). Друга книга встановлювала порядок процесу справ, що починались у загальних судових місцях (V розділів, які поділялись на глави. Третя книга регламентувала вилучення із загального порядку цивільного процесу. Четверта присвячувалась регламентуванню охоронного судочинства [9, с. 112].

Л. Станішевська виділяла наступні важливі новели у цивільному статуті: розгляд справи починався лише за ініціативи зацікавлених сторін, які надавали у письмовому вигляді позов (ст. 4, 204–206, 256–271); виклик відповідача до суду відбувався повісткою або шляхом публікацій (ст. 275–298), строк явки складав до 6 місяців; судові засідання починались із виступу доповідача, після чого відбувалось словесне змагання сторін (зауважували власні вимоги, доводи та заперечення). Стаття 330 визначала словесне змагання як викладення вимог, доводів та обставин позивачем та потім відповідачем. Згідно зі ст. 366 позивач повинен був довести власний позов, а відповідач – власні заперечення. Визнання розглядалось як доказ. Засідання суду завершувалось постановою, яке виносилось колективно. Другий розділ другої книги Статуту цивільного процесу регулював порядок оскарження рішень [9, с. 113].

Щодо впровадження статутів в імперії – ще до їх опублікування й прийняття точились гострі суперечності. Одні відстоювали ідею одночасного введення по всій імперії в си-

лу статутів, інші зауважували на необхідності врахування регіональної специфіки, а також поступового, поетапного реформування. Врешті-решт було обрано шлях поетапної реалізації реформи. Лише в 1866 році статuti «запрацювали» в 10 губерніях округів Московської та Санкт-Петербурзької судових палат. Імператорським указом від 10 січня 1867 року в окрузі Харківській судової палати вводились у дію судові статuti 1864 року. Таким чином, Харків став першим після Петербургу та Москви. Згодом до Харківської судової палати приєднали Полтавський окружний суд (1868 р.), Чернігівський, Ніжинський та Стародубський (1874 р.), Лубенський (1876 р.), Катеринославський (1897 р.) окружні суди [7, с. 411].

На Правобережній Україні судова реформа 1864 року реалізовувалась у два етапи. За першого в 1872 році тут вводились мирові суди, а в другому, з 1880 року – загальні суди, окружні та судові палати [11, с. 102]. Водночас І. Скуратович зазначає, що в Київській, Волинській та Подільських губерніях судова реформа впроваджувалась у 1881 році, коли створювався округ Київської судової палати. На півдні формувалась округ Одеської судової палати [7, с. 412].

Висновки. Отже, в 1860-х роках у Російській імперії відбулися значні зміни в системі судуострою, судочинства цивільного та кримінального, а відповідно, такі зміни торкнулись безпосередньо й українських земель. Підготовка проекту змін до цивільного процесуального законодавства тривала за правління двох імператорів. Спочатку Микола I ще в 1848 році звернув увагу на незадовільний стан цивільного процесу в державі й велів створити спеціальну комісію з підготовки проектів реформ. Олександр II продовжив справу Миколи I й взяв на особливий контроль питання внесення змін до цивільного процесуального законодавства. Крайні спеціалісти спочатку окреслили коло негараздів, що побутували в цивільному судуострою, а також виділили ряд фундаментальних ідей, які повинні бути втілені в новому цивільному процесуальному кодексі. Слід зауважити, що комісія пройшла еволюцію ідей від внесення змін в існуюче законодавство до розробки та прийняття нових законів, які покликані були здійснити фундаментальні й радикальні зміни. Прийнятий Статут 1864 року вводив у цивільний процес нові демократичні явища, був взірцем передового тогочасного правового досвіду. На території України дія Статуту поширювалась поетапно й у різних регіонах неодноразово.

Список використаних джерел

1. Великая реформа: К 150-летию Судебных Уставов: В 2 т. / Под ред. Е. А. Борисовой. М.: Юстицинформ, 2014. Т. I: Устав гражданского судопроизводства. 544 с.
2. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Х. : Право, 2012. 624 с.
3. Курило М. П. Историчні передумови та особливості становлення цивільного процесуального права в Україні та світі. *Форум права*. 2013. № 1. С. 557–566.
4. Лапо А. М. Формирование и развитие гражданского процессуального законодательства России. *Молодой ученый*. 2017. №2. С. 314–317. URL: <https://moluch.ru/archive/136/38071/> (дата звернення: 10.01.2020).
5. Министерство юстиции за сто лет 1802-1902 : Ист. очерк. СПб. : Сенат. тип., 1902. 340, 20 с., 17 л. ил.
6. Самсонов Н. В. Источники гражданского процессуального права в дореволюционной России. *Вестник Томского государственного университета. Право*. 2018. № 27. С. 138–148.
7. Скуратович І. М. Деякі аспекти значення досвіду судової реформи 1864 р. для створення демократичної судової влади в Україні. *Форум права*. 2010. № 3. С. 409–414.
8. Сливко Д. В. Особливості розвитку процесуального права на українських землях у складі Російської Імперії (кінець XVIII – початок XX ст.). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 37–42.
9. Станишевская Л. П. Устав гражданского судопроизводства как символ судебной реформы 1864 г. *Вестник Белорусского государственного экономического университета*. 2015. № 6. С. 110–116.
10. Судебные уставы 20 ноября 1864 года : с изложением рассуждений, на коих они основаны. Санкт-Петербург: типография 2 отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1867. Ч. 1: Устав гражданского судопроизводства. 1867. 763 с.
11. Судебные уставы Российской империи 1864 года: влияние на современное законодательство Литвы, Польши, России, Украины, Финляндии (к 150-летию Судебной реформы. 20 ноября 1864 г. – 20 ноября 2014 г.): Сб. науч. ст. / Под ред. Д. Я. Малешина. М.: Статут, 2014. 128 с.

Надійшла до редакції 30.11.2020

References

1. Velikaya reforma: K 150-letiyu Sudebnykh Ustavov [Great Reform: For the 150th Anniversary of the Judicial Charters]: V 2 t. / Pod red. Ye. A. Borisovoy. M. : Yustitsinform, 2014. T. I: Ustav grazhdanskogo sudoproizvodstva. 544 s. [in Russ.]
2. Komarov, V. V. (2012) Tsyvil'ne protsesual'ne zakonodavstvo u dynamitsi rozvytku ta praktytysi Verkhovnoho Sudu Ukrayiny [Civil procedural legislation in the dynamics of development and

practice of the Supreme Court of Ukraine]. Kharkiv : Pravo. 624 s. [in Ukr.]

3. Kurylo, M. P. (2013) Istorychni peredumovy ta osoblyvosti stanovlennya tsyvil'noho protsesual'noho prava v Ukraini ta sviti [Historical background and features of the formation of civil procedural law in Ukraine and the world]. *Forum prava*. № 1. S. 557–566. [in Ukr.]

4. Lapo, A. M. (2017) Formirovaniye i razvitiye grazhdanskogo protsessual'nogo zakonodatel'stva Rossii [Formation and development of civil procedural legislation of Russia]. *Molodoy uchenyy*. №2. S. 314–317. URL: <https://moluch.ru/archive/136/38071>. [in Russ.]

5. Ministerstvo yustitsii za sto let 1802-1902 [Ministry of Justice for a hundred years 1802-1902]: Ist. ocherk. SPb. : Senat. tip., 1902. 340, 20 s., 17 l. il. . [in Russ.]

6. Samsonov, N. V. (2018) Istochniki grazhdanskogo protsessual'nogo prava v dorevolutsionnoy Rossii [Sources of civil procedural law in pre-revolutionary Russia]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*. Pravo. № 27. S. 138–148. . [in Russ.]

7. Skuratovych, I. M. (2010) Deyaki aspekty znachennya dosvidu sudovoyi reformy 1864 r. dlya stvorennya demokratychnoyi sudovoyi vlady v Ukraini [Some aspects of the importance of the experience of judicial reform in 1864 for the establishment of a democratic judiciary in Ukraine]. *Forum prava*. № 3. S. 409–414. [in Ukr.]

8. Slyn'ko, D. V. (2019) Osoblyvosti rozvytku protsesual'noho prava na ukrayins'kykh zemlyakh u skladi Rosiys'koyi Imperiyi (kinets' XVIII – pochatok XX st.) [Features of the development of procedural law in the Ukrainian lands as part of the Russian Empire (late XVIII – early XX century.)]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. № 2. S. 37–42. [in Ukr.]

9. Stanishevskaya L. P. Ustav grazhdanskogo sudoproizvodstva kak simvol sudebnoy reformy 1864 g. [Charter of civil proceedings as a symbol of judicial reform in 1864]. *Vestnik Belorusskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta*. 2015. № 6. S. 110–116. . [in Russ.]

10. Sudebnyye ustavy 20 noyabrya 1864 goda: s izlozheniyem rassuzhdeniy, na koikh oni osnovany [Judicial charters November 20, 1864: setting out the reasoning on which they are based]. Sankt-Peterburg: tipografiya 2 otdeleniya Sobstvennoy Ye. I. V. Kantselyarii, 1867. CH. 1: Ustav grazhdanskogo sudoproizvodstva. 1867. 763 s. . [in Russ.]

11. Sudebnyye ustavy Rossiyskoy imperii 1864 goda: vliyaniye na sovremennoye zakonoda-tel'stvo Litvy, Pol'shi, Rossii, Ukrainy, Finlyandii (k 150-letiyu Sudebnoy reformy. 20 no-yabrya 1864 g. – 20 noyabrya 2014 g.) [Judicial charters of the Russian Empire in 1864: the impact on the modern legislation of Lithuania, Poland, Russia, Ukraine, Finland (to the 150th anniversary of the Judicial reform. 20 November 1864 - 20 November 2014)]: Sb. nauch. st. / Pod red. D. YA. Maleshina. M. : Statut, 2014. 128 s. . [in Russ.]

SUMMARY

Oleksandra V. Nestertsova-Sobakar. Statute of civil proceedings of 1864: history of adoption, main provisions and its impact on the Ukrainian provinces. The article deals with the main factors that caused the authorities to take the steps of fundamental changes in the civil procedural legislation of the Russian Empire. It has been pointed out that in the 1840s, Nicolas I paid attention to the problems, and in 1848 issued a resolution demanding the creation of a special institution for drafting amendments to the legislation.

The study highlights the process of drafting and preparing project of the law. It is noted that the French experience (Code of 1806), as well as the achievements of Austria and Prussia in the field of civil process, were used in the drafting of the Statute, which at that time scientists critically and analytically worked on foreign regulations. It is stated that the authorities rejected the idea of changing the existing system of civil procedural legislation and decided to implement a radical reform. It is said that the experts identified and grouped the major shortcomings that led to the unsatisfactory state of civil proceedings (25 points in total), and highlighted the main progressive and necessary provisions that were included in the new Civil Procedure Statute (competitive nature of the process, publicity streamlining the effective vertical of the courts, introducing the concept of a jury).

Due to the reform of 1864, civil justice was separated from criminal justice. The structure of the Statute of Civil Procedure (general provisions, four books, totaling 1460 articles) is also covered. The article deals with the differences in the implementation of the Charter (simultaneous or phased implementation). The question of the extension of the force of law in the territory of the Ukrainian provinces is raised (in 1868 the Charter came into force in Kharkiv for the first time in Ukrainian lands and later in the South and Right-Bank Ukraine).

Keywords: Statute of Civil Procedure in 1864, civil process, legislation, Right-Bank Ukraine, Left-Bank Ukraine, Russian Empire, legal proceedings.